

«مدرسه ی علمیه ی جامعه النور اصفهان»

موضوع:

اهمیت تولید ملی و خود کفائی اقتصادی

از دیدگاه امام خمینی (ره)

استاد راهنما

مرجان السادات حر

محقق

اعظم عباسی

پاییز ۱۳۹۱

چکیده:

از آن جا که امام خمینی رحمه الله علیه رهبر کبیر انقلاب اسلامی الگوی جهانی برای تمام انسانهای آزادی خواه، دوستدار عدالت و استقلال طلب است، اندیشه های ایشان امروزه مورد توجه بسیاری از اندیشمندان، سیاستمداران و جامعه شناسان غرب و شرق قرار گرفته است.

یکی از مهمترین مطالبی که در اندیشه ی این رهبر فرزانه به چشم می خورد نگاه کارشناسانه و عمیق ایشان به مسئله ی استقلال اقتصادی و نفی هر گونه وابستگی از کشورهای بیگانه و توجه به نقش آن در پیشرفت و تعالی انسانهاست؛ بنابراین شناخت دقیق این دیدگاهها می تواند سرعت ما را برای رسیدن به هدف والای انقلاب افزون گرداند.

در این تحقیق سعی بر آن شده که اندیشه ی امام خمینی در راستای خودکفائی اقتصادی و حمایت از تولید ملی در بخش های زیر مورد بررسی قرار گیرد: اهمیت تولید ملی، بررسی عوامل خودکفائی که از جمله این عوامل افزایش حس اعتماد به نفس، توجه به آخرت گرایی و قناعت می باشد، ابزارهای مهم برای تحقیق اقتصاد اسلامی و اتخاذ استراتژی مناسب در برخورد با اقتصاد جهان. بنابراین برای حمایت از تولید داخلی و رسیدن به خودکفایی اقتصادی باید تحولاتی در زمینه های فرهنگی و اقتصادی صورت گیرد که از جمله این تحولات عدم استفاده از محصولات خارجی که نوع مشابه آن در داخل تولید می شود و بالابردن سطح کیفیت تولیدات داخلی می باشد.

کلید واژه ها : تولید ملی، خودکفائی اقتصادی، امام خمینی (ره).

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ماه سال ۱۳۵۷ و کوتاه شدن دست قدرتهای استکباری نظیر آمریکا از منابع سرشار ایران و سرنگونی رژیم ستم شاهی در این کشور، فصل جدیدی در تاریخ ملت بزرگ ایران و هم چنین دور جدیدی از دشمنی های مستکبران بر علیه انقلاب اسلامی آغاز شد که در طول گذشت مدت قریب به سه دهه از عمر پر فراز و نشیب ایران اسلامی همواره شاهد انواع این دشمنی ها بوده ایم و به طور قطع و یقین از جمله عوامل مهم ناکافی بیگانگان در مقابله با انقلاب اسلامی نگاه نافذ و بصیرت بالای رهبران نظام جمهوری اسلامی ایران در شناسایی دشمنان و روش های دشمنی آنان با انقلاب اسلامی بوده است.

استقلال اقتصادی و دست یابی به خود کفائی و رهایی از وابستگی در اقتصاد یکی از آرمانهای بزرگ تمامی جوامع آزاده است. کم و بیش تمامی دولتها در کنار پیگیری اهدافی چون رشد اقتصادی، ثبات قیمت ها، توزیع عادلانه ی درآمد، استقلال اقتصادی و خود کفائی و عدم وابستگی را به عنوان هدف مهم در برنامه های کلان خود مورد توجه قرار می دهند. این امر بویژه پس از جنگ جهانی دوم به عمده ترین دغدغه های کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است. لذا سیاستهایی چون اتکا به نیروهای داخلی و تقویت حس خودباوری و همینطور حرکت به سمت سیاست توسعه صادرات به عنوان اهرم های رشد اقتصادی توأم با دستیابی به خود کفائی و استقلال اقتصادی مورد اهتمام اغلب کشورهاست. و اگر هم تحت شرایطی کشور دچار وابستگی اقتصادی شود، از میان بردن چنین وضعیتی و محو کردن پیامدهای آن بر مسلمین از واجبات به شمار می

آید.^۱ نفی هرگونه سلطه ی بیگانگان بر مسلمانان اصلی است که در قرآن کریم صریحا به آن

تاکید شده است:

«وَلَنَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا: خداوند هرگز برای کافران راه تسلط بر مومنین قرار

نداده است.»^۲

بر طبق این دسته از آیات بر مسلمین لازم است که در تمام عرصه ها از جمله عرصه فعالیت‌های اقتصادی به گونه ای عمل کنند تا زمینه و بستر سیطره یابی بیگانگان بر سرنوشت آنان فراهم نگردد و یکی از راههای جلوگیری از چنان وضعی تلاشی برای دست یابی به استقلال و خودکفائی است. حضرت امام خمینی رحمه الله به مسئله استقلال اقتصادی و خودکفائی اهمیت فوق العاده ای می دهند و از مردم و مسئولین همیشه خواستار بودند تدبیری بیندیشند که جامعه بتواند به مرحله ای از پیشرفت برسد که نیازهای خود را در حد شایسته ای از رفاه تولید کند و در ادراه ی امور اقتصادی نیازمند به دیگران نباشد.

چرا که امام بر این باور بودند که استقلال اقتصادی مقوله ای کلیدی است که حیات ملت بر آن وابسته است و دستیابی به آن کشور را بیمه خواهد کرد. طبیعی است چنین امر خطیری نیازمند فداکاری، ایستادگی و تحمل مشقات در عرصه های تولید و صنعت است لذا به این نکته هم اشاره می فرماید که برخورداری از زندگی شرافتمندانه و حصول استقلال اقتصادی در گرو تحمل مشکلات و ایستادگی ملت در تنگناهای اقتصادی است. در حقیقت امام خمینی تحمل سختی ها و ایستادگی در برابر اموری چون محاصره اقتصادی را بستر مناسبی برای حرکت به سمت استقلال

^۱ . محمد رضا حکیمی، الحیاء، ج ۴ / ص ۱۲۴

^۲ . نساء / ۱۴۱

اقتصادی می دانند و با این نگاه از محاصره ی اقتصادی دشمن به عنوان یک هدیه یاد می کنند که ره آورد آن تلاشی برای خود کفائی و نجات از وابستگی و استقلال اقتصادی است. به طور کل می توان گفت مقابله با نظام استعمارگر از مهمترین عواملی است که ما را در رسیدن به هدفهای بزرگ انقلاب اسلامی یاری می کند. در این راستا رهبر معظم انقلاب در طی سالهای رهبری خود و سه گام مهم در خنثی کردن اهداف و نقشه های شوم دشمن برداشته اند که به تبیین هر کدام از آنها می پردازیم.

۱. دشمن شناسی: ایشان در سخنرانی های مختلف خود به اهمیت دشمن شناسی پرداخته اند و در مواقع و شرایط مختلف اهداف و برنامه های نظام سلطه را برای همگان تبیین کرده اند و صراحتاً اعلام کرده اند: « یک ملت باید دشمن را بشناسد، نقشه ی دشمن را بداند و خود را در مقابل آن تجهیز کند. »

روشن است که یکی از بزرگترین حربه های دشمن در مقابل ملت ایران تحریم های متعددی است که به مرحله ی اجرا گذاشته است و برای مقابله با این تحریم ها تولید ملی یکی از بهترین راههای موجود است که می تواند امید دشمنان را تبدیل به یاس کند. وابستگی اقتصادی همان طور که امام خمینی رحمه الله علیه فرمودند منشا تمام وابستگی ها و در نتیجه قرار گرفتن در تحت سلطه بیگانگان خواهد بود.

ایشان در این راستا فرمودند: « اگر ما یک وابستگی اقتصادی داشته باشیم این موجب می شود که وابستگی سیاسی هم پیدا بکنیم، وابستگی نظامی هم پیدا کنیم، مملکتمان باز برگردد به آن حالتی

بکند که ما از خارج نباید وارد کنیم. اگر چنانچه یک کارخانه ای را نمی توانیم راه بیندازیم، اتکا به این نکنیم که برویم از خارج بیاوریم، خودمان دنبالش برویم تا کار انجام بگیرد و می گیرد.»^۱

امام همچنین در بیانات خود اظهار داشته اند که پیاده کردن مقاصد اسلام در جهان و خصوصاً برنامه های اقتصادی آن و مقابله با اقتصاد بیمار سرمایه داری غرب و اشتراکی شرق بدون حاکمیت همه جانبه مسیر نیست.^۲

بر این اساس ایشان جهت گیری تصمیم های اقتصادی را در ۳ راستای :

الف) حفظ منافع محرومان

ب) گسترش مشارکت عموم مردم

ج) مبارزه با زراندوزی

مورد تاکید قرار می دهند. آنچه از سخنان امام بدست می آید نگاه عمیق ایشان به بنیان گذاری یک فرهنگ اقتصادی عمیق در جامعه ی اسلامی است. فرهنگ اقتصادی که اساس آن را مشارکت مردم در امر تولیدات داخلی و خودکفائی اقتصادی پایه ریزی می کند.

اتخاذ استراتژی مناسب در برخورد با اقتصاد جهانی

این مسئله که نحوه ی ارتباط اقتصاد داخلی را با اقتصاد خارجی مورد بررسی قرار می دهد از نظر امام خمینی بر مبنای استقلال و خودکفائی اقتصادی داخلی مورد بررسی قرار می گیرد.

حضرت امام رحمه الله دارای تاکید خاصی بر استقلال اقتصادی می باشند تا بدین وسیله در مقابل نظام جهانی آسیب پذیری کمتری داشته باشند چنان چه می فرمایند: «اگر امروز بخواهیم با این

۱. روح الله، خمینی، صحیفه ی امام خمینی، ج ۱۴، ص ۱۱۶

۲. روح الله، خمینی، صحیفه ی امام خمینی، ج ۵، ص ۴۳۷

قدرت بزرگ مواجه باشیم و در این میدان شکست نخوریم احتیاج به چند امر داریم، یکی این که ما اقتصاد خودمان را طوری طرح ریزی کنیم که خود کفا باشیم...»^۱

حضرت امام با تکیه بر اینکه استفاده از کالاهای خارجی و عدم تلاش در جهت تولید آنها نظام اقتصادی جامعه را تضعیف می نماید و چنین نظامی ناتوان از حفظ بقای خود می باشد رمز بقای این سیستم را توانایی ایستادن بر پای خود و استقلال ذکر می کند و لذا برای حفظ نظام اسلامی با زیر سوال بردن وابستگی شدید حاصل از سیاست های رژیم سابق خود کفائی را عامل تضمین استقلال سیاسی و حیات نظام عنوان کرده می فرمایند:

اهمیت بالای این اندیشه در دیدگاه امام و تلاش برای رهایی از وابستگی اقتصادی و رسیدن به خود کفائی از بالاترین آرمانها و آرزوهای حضرت امام خمینی رحمه الله علیه بوده است. به طوری که همواره بر لزوم حصول به این هدف متعالی تاکید کرده و می فرمایند «شرعا بر همه ی شما واجب است که همت کنید تا آخرین رگ و ریشه های وابستگی این کشور به بیگانگان را در هر زمینه ای قطع نمائید.»^۲

حضرت امام با اعتقاد بر اینکه در جهان امروز که وجود نظام تک قطبی از ویژگی های آن است و یگانه قدرت سیاسی موجود همراه با پشتیبانان خود در سطح بین المللی دست به اعمالی می زند که کسی را یارای مخالفت با آن نیست، استقلال اقتصادی از مهمترین وظایف هر کشوری است که مدعی استقلال سیاسی و فرهنگی است. اکنون که استکبار جهانی برای در هم کوفتن اراده ی ملت های استقلال طلب از حربه استفاده می کند بدون حصول خود کفائی اقتصادی، هیچ ملتی با هیچ

۱. روح الله، خمینی، صحیفه ی امام، ج ۱۱، ص ۴۱۳

۲. روح الله، خمینی، صحیفه ی امام، ج ۲۱، ص ۱۵۶

حربه ای نمی تواند به استقلال سیاسی امیدوار باشد. بنابراین حمایت از خود کفائی اقتصادی و رفع وابستگی های اقتصادی به عنوان محافظی برای نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اسلامی است، ملت ها باید خود کفا و قدرتمند باشند تا بتوانند در دنیای امروزین به حیات ادامه دهند.^۱

هرچند الگوهای ارائه شده توسط امام در بحث خود کفائی اقتصادی مشابهت هایی با الگوهای ارائه شده ی مکتب های وابستگی دارد ولی با آن منطبق نیست بلکه از چند جهت قابل بررسی است:

اولاً: هرچند امام بر لزوم استقلال از نظام جهانی و تاکید بر عوامل خارجی به عنوان موانع نوسازس و قدرت دولت تکیه می کند اما بر خلاف هواداران مکتب وابستگی به بریدن از نظام جهانی و انزوا از آن معتقد نیست.

ثانیاً: یکی از پایه های اصلی نگرش ایشان اصلاح فرهنگ در راستای توسعه اقتصادی است که توسط دولت اسلامی حمایت می شود.

ثالثاً: ایشان از دولتی شدن اقتصاد و در اختیار قرار گرفتن همه ی امور اقتصادی توسط دولت حمایت نمی کند بلکه بر اقتدار دولت در هدایت و نظارت بر مشارکت مردم در امور اقتصادی تاکید دارد و انحصار را نفی می کند. بنابراین می توان از دیدگاه امام ابزارهای لازم برای تحقق اقتصاد اسلامی را در عناصری مانند مالکیت خصوصی به عنوان موتور محرکه ی رشد و توسعه، ضرورت دولت و نظارت آن بر فرایند رشد در راستای مصالح ملی و فرهنگی به عنوان فراهم آورنده ی بستر لازم برای همکاری و مشارکت مردم در سیاست های کلان اقتصادی و اتخاذ استراتژی مناسب جهت مواجه با اقتصاد جهانی در راستای رفع وابستگی و رسیدن به خود کفائی اقتصادی خلاصه کرد.^۲

www.tebyan.net.1

۲. دکتر میثم موسایی، امام خمینی رحمه الله دولت و اقتصاد، ص ۱۰۹-۱۰۷

نتیجه گیری و پیشنهادات:

با توجه به آنچه که در این تحقیق به آن پرداخته شده مشخص می گردد که برای حمایت از تولید داخلی و رسیدن به خود کفایی اقتصادی باید تحولاتی در زمینه های اقتصادی و فرهنگی صورت گیرد. که از جمله این تحولات عدم استفاده از محصولات خارجی که مشابه آن در داخل تولید می گردد و این کار باید به عنوان یک وظیفه ی ملی تلقی شود. همچنین تقویت مراکز تولیدی کشور و حمایت همه جانبه ی دولت از آنها که از جمله ی این حمایت ها تصویب قوانین لازم برای حمایت جدی از سرمایه گذاری برای تقویت تولیدات داخلی است تا تولید کنندگان بتوانند وظیفه ی مهم و حساس خود را هر چه بهتر انجام داده و کشور را به سمت خود کفایی اقتصادی به پیش برند. مراکز تولیدی نیز باید سعی کنند با بالا بردن سطح کیفیت محصولات خود زمینه ی حمایت از تولید داخلی را فراهم آوردند.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم
۲. حکیمی، محمدرضا، الحیاه، ج ۴، ترجمه ی احمد آرام، انتشارات دلیل ما، قم، ۱۳۸۶.
۳. خمینی، روح الله، صحیفه ی امام خمینی، ج ۵، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۲۱، انتشارات تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، تهران، ۱۳۸۵.
۴. رشاد، علی اکبر، دانش نامه امام علی علیه السلام، ج ۷، انتشارات فرهنگ و اندیشه ی اسلامی، تهران، ۱۳۸۲.
۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۳، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۸۰.
۶. موسایی، میثم، امام خمینی رحمه الله، دولت و اقتصاد، انتشارات عروج، تهران، ۱۳۸۶.

۷. www.Tebyan.net